

## บทคัดย่อ

การศึกษาอัตลักษณ์คนชั้นกลางไทยผ่านการเล่าเรื่องในหนังสือบันทึกการเดินทางเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการวิเคราะห์การเล่าเรื่อง (Narration) ซึ่งมุ่งเน้นในส่วนของการวิเคราะห์ตัวบท (text) งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าการเล่าเรื่องในหนังสือบันทึกการเดินทางมีความสัมพันธ์กับการประกอบสร้างอัตลักษณ์คนชั้นกลางไทยในปัจจุบันอย่างไร ด้วยการนำแนวคิดเรื่อง "ตะวันออกนิยม" กับ ภาพตัวแทนของ "ความเป็นอื่น" ของเอ็ดเวิร์ด ซาอิด (Edward Said) ที่ได้วิเคราะห์การประกอบสร้างความหมายให้กับ "ชาติอื่นๆ" โดย "ชาติตะวันตก" มาใช้เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจวิธีการเล่าเรื่องและเพื่อวิเคราะห์การประกอบสร้างความหมายผ่านเรื่องเล่าการเดินทาง

จากการวิเคราะห์เรื่องเล่าการเดินทางพบว่า การเล่าเรื่องของผู้เล่าแต่ละคนนั้นเป็นการประกอบสร้างความหมายผ่านองค์ประกอบการเล่าเรื่องให้กับ "ชาติตะวันตก" และ "ชาติอื่นๆ" ได้แก่ โครงเรื่อง, แนวคิดของเรื่อง, ตัวเอก หรือ ผู้เล่า, ผู้ร้าย หรือ ผู้อื่น, เวลา, สถานที่, เครื่องแต่งกาย, ยานพาหนะ, อาวุธ หรือ เครื่องมือที่ใช้จัดการกับสถานการณ์ต่างๆ ด้วยกลวิธีการเล่าเรื่องแบบต่างๆ ได้แก่ การเปรียบเทียบแล้วกำหนดคุณค่า การใช้คำคุณศัพท์ การเล่าเรื่องจริงผ่านอารมณ์ความรู้สึก การใช้ภาพถ่ายประกอบการเล่าเรื่อง และการเล่าเรื่องผ่านสายตาแบบบุคคลที่ 1 ด้วยการสร้างภาพแบบฉบับและภาพเหมารวม

ด้วยกลวิธีเล่าเรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่า การสร้างความเป็นจริงด้วยภาพแบบฉบับหรือภาพตัวแทนให้กับ "ชาติตะวันตก" และ "ชาติอื่นๆ" ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง "ภาพตัวแทน" กับ "อำนาจ" ในการนิยามความหมายหรือการประกอบสร้างความเป็นจริงในการสร้างภาพตัวแทนผ่านภาษา/ตัวอักษรของผู้เล่าเรื่อง

ทั้งนี้ผู้เล่าเรื่องที่เป็นคนชั้นกลางไทยได้ประกอบสร้างความหมายที่เป็นภาพตัวแทนของ "ความเป็นอื่น" ขึ้นมา 3 ชุด อันได้แก่

- การประกอบสร้างความหมายให้ "ชาติอื่นๆ" ว่าล้าหลัง แปลกประหลาด (exoticism) หรือเป็นภาพอดีต (nostalgia) ของสังคมไทยที่ไม่สามารถพบเห็นได้อีกแล้วในสังคมทันสมัยในปัจจุบันด้วยทัศนคติแบบการมีสถานะที่เหนือกว่า "ชาติอื่นๆ"

- การประกอบสร้างความหมายให้ "ชาติตะวันตก" ว่ายิ่งใหญ่และศิวิไลซ์กว่าสังคมไทย ได้แสดงถึงทัศนคติของคนชั้นกลางไทยที่เชื่อว่าสิ่งที่ดีกว่าและพัฒนาเร็วกว่าตนเองมีอยู่ใน

ความเป็น “ชาติตะวันตก” นำมาสู่การสร้างอัตลักษณ์ให้สังคมไทยดูล้ำหลังและปรารถนาจะเจริญรอยตาม “ชาติตะวันตก”

- การประกอบสร้างความหมายแบบผสมผสาน คือวิธีการเล่าถึงสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ “ชาติอื่นๆ” ว่ามีแทรกอยู่ในความเป็น “ชาติตะวันตก” ส่วนใน “ชาติอื่นๆ” ก็มีระดับ (range) ของความทันสมัยไปจนถึงความล้ำหลัง ด้วยการเทียบเคียงความทันสมัยหรือความเจริญกับ “ชาติตะวันตก”

ด้วยเหตุดังกล่าว วิธีการสร้างอัตลักษณ์หรือตัวตนของคนชั้นกลางไทยที่สื่อสารผ่านหนังสือบันทึกการเดินทางจึงดำเนินอยู่บนความ “อิหลักอิเหลือ” (ambivalence) ทั้งความพยายามจะก้าวสู่สังคมทันสมัยแบบ “ชาติตะวันตก” แต่ก็ยังอยากย้อนกลับคืนสู่อดีตอันสวยงามแบบ “ชาติอื่นๆ”